

REDACTIA

Arad, strada Anlich Nr. 1

ABONAMENTUL

Pentru Austro-Ungaria:
pe un an 20 cor. pe 1/2
an 10 cor.; pe 1/4 de an
5 cor.; pe 1 lună 2 cor.
Vrî de Duminică pe an
— 4 coroane. —
Pentru România și
trăinătate pe an:
40 franci.

Manuscrisurile nu se napotăz

TRIBUNA POPORULUI

ADMINISTRAȚIA:
Arad, strada Anlich Nr. 1

INSERTIUNILE:

de un șir garmond: prima
dată 14 bani; a doua oară
12 bani; a treia oară 8 b.,
de fiecare publicațiune.

Atât abonamentele cât și
insertiunile sunt a se plăti
înainte în Arad.

Serisori nefrancate nu se
primesc.

Anul IV.

Număr de Duminică

Nr. 33

Revista săptămânii.

Intre lucrurile de seamă, cari sunt vrednice de luare aminte, vom vorbi la locul întâiu de complotul bulgăresc din România.

În urma cercetărilor ce s'au făcut în București, s'a descoperit, că în dosul omoriturii lui Mihăileanu este o întocmire mare de revoluționari bulgari, cari și-au pus de gând, nici mai mult nici mai puțin, decât să ucidă mișelește pe toți aceia, cari ar fi socotiți ca piedeci în ajungerea planului lor bulgăresc de-a pune mâna pe Dobrogea și pe Macedonia. S'a dat de urma a o mulțime de cluburi și comitete întocmite în taină în mai multe orașe mari din țeară. Puzându-măna pe firul conspirației, România a hotărât să spulbere fără cruțare toate aceste neasămănat de îndrăznețe și criminale comitete, care stau în legătură cu oamenii de seamă din Bulgaria.

Intreagă Țeara-Românească a fost umplută și revoltată de mișelia comitetului bulgar-macedonean și s'a manifestat prin întruniri și meetinguri, cerând guvernului o strașnică răsbunare, o convenită satisfacție.

Guvernul României a scuturat pe dată sabia, cerând cu toată energia guvernul Bulgariei să urmărească să pedepsească pe toți cei amestecați în complot.

Guvernul bulgar, la început neînvințos, s'a declarat gata în urmă să îndeplinească toate cererile guvernului român, — căci Românul, care a avut Plevna turcească, ar ajunge să-și ia brazda de plug peste Plevna bulgărească!

Pe când în politică aceasta este o înșelăciune pe care au luat-o lucrurile, cercetarea pentru omorirea lui Mihăileanu urmează înainte, și sute de Bulgari pripășiți prin România, și s'au dovedit amestecați în omor, sunt dați în judecată și închiși, ear alții sunt expulsați din țeară.

A fost prea primitoare și prea înșelătoare România față cu străinul, și sunt nemernicii de Ovrei și mirabilii de Bulgari, încât ei și-au pus treburile lor criminale până acum în șir; dar guvernul a făcut un regulament, prin care de-acum înainte să supraveghiați mai de aproape străinii cari sosesc în țeară, așa pentru vagabonzi și misionari se va lăsa drumul iute-iute.

În țeara noastră, am avut parte de multe zile din urmă tot de serbări.

Ziua Majestății Sale, Impăratului și Regelui nostru Francisc Iosif I, ziua în care a împlinit vârsta de 70 ani bunul nostru Monarch, a fost sărbătorită în toată împărăția, de toate popoarele, precum și în străini de amiciți și admiratori M. Sale.

Poporul nostru român, întotdeauna credincios glorioasei Case de Habsburg, și devotat grațiosului și bunului său Suveran, a înălțat fierbinți rugăciuni la ceruri, pentru viața și fericirea Lui.

Compatrioții nostri maghiari au mai sărbătorit împlinirea a nouă sute de ani dela încreștinarea lor și întemeierea regatului Sfântului Ștefan.

Din îndepărtatul Răsărit, din China, unde mirosul de fum și bubuitul de tunuri tot mai ține, ne-au venit știri îmbucurătoare pentru Europeni.

După puternice asalturi din partea puterilor aliate, și prin bravurile armatei japoneze aliată cu Europeanii, capitala Chinei, orașul Peking, a fost cucerit.

Impărăteasa a fugit, — ear reprezentanții puterilor europene, cari erau închiși în palatele lor, au fost mântuiți de primejdia de a pieri de foame sau de un atac nemilos ce li-se pregătia din partea Chinezilor.

Întâia parte a războiului ar fi deci terminată într'un chip norocos, înainte de a fi sosit să ia comanda supremă a armatelor aliate mareșalul german Waldersee, recunoscut de toate puterile pentru a conduce războiul.

De-acum însă va urma partea cea grea, și care va face poate încercături între aliați. Căci ceea-ce era de interes comun, s'a ajuns: luarea capitalei.

De-acum fiecare din puteri își va vedea de interesele sale particulare. Japonia și Statele-Unite din America se mulțumesc cu restabilirea ordinii în China, Germania cere satisfacție pentru omorirea reprezentantului său din Peking. Rusia ar vră să pună mâna pe ținutul Mandșuria... Așa că dacă aliații s'ar desface, cine știe ce greutăți ar întâmpina din partea Chinezilor, cari cu puterea lor armată de un număr covârșitor de mare având a face cu vrășmașul despărțit în cete, ar readuce earăși starea dela început a războiului.

Când luarea aminte a lumii este îndreptată spre China, la războiu, nu putem să nu ne aducem aminte de luptele Burilor din Africa-sudică.

Este un om în Transvaal, care se poate numi cu drept cuvânt un erou, ce va deveni legendar. Acela este generalul De Wett. Cu trei mii de oameni el ține piept, și scapă mereu din ghiara armatelor engleze reunite ale generalilor Kitchener și Methuen. Și cu toate-că e strimțorât într'un colț alțeri sale, acel colț îl apără cu atâta vitejie și pricepere, încât biruința Englezilor, deși sigură, pare însă a fi încă îndepărtată.

Slăvit va fi de neamul său în veci!

Anchetă administrativă. Ziarele din Budapesta anunță că primul-ministru Szell va convoca în curând o anchetă administrativă care se va ține la ministerul de interne, și la care vor fi invitați specialiști din toate părțile țării. Discuțiunile vor fi conduse de însuși primul ministru.

Guvernatorul Boemiei, Coudenhove a sosit la Viena, după invitațiunea ce i-s'a făcut din partea primului ministru austriac. Guvernatorul a avut o lungă întrevădere cu primul-ministru Körber și cu ministrul ceh Rezek. Constătuirea lor se pune în legătură cu intențiunea guvernului de a intra în tratative cu bărbății fruntași din partidul Cehilor tineri.

Statariul în Șişești.

Ni se scrie din Șişești:

„Sunt aici deja, de când guvernele Ungariei s'au pus sub asediu formal, ca în timp de războiu, comuna și biserica română din Șişești, cu ocaziunea sărbătorilor principale, cu scopul pronunțat, de a despărți masele poporului de câtră părintele Dr. V. Lucaciu, de a împedeca legătura, ce este și s'ar întări între popor și între părintele Lucaciu și prin farmecul religiunii. De alta parte, prin aceste măsuri de volnicie voiește guvernul să umilească și să demoralizeze conștiința demnității poporului român, și să-și arete, că și rugăciunea, biserica, popa, vladica, clopotul și ceaslovul stau în mâna stăpânirii maghiare.

„Pe 28 l. c sunt proiectate sărbări tubilare la biserica din Șişești și deja se aude, că cu zile mai înainte vor năvăli earăși cu forța armată să împedeca aceste sărbări curat bisericesti”.

Înferam apucăturile „paznicilor ordinii publice”, cari nu încetează cu goana contra părintelui Lucaciu și contra bravului popor ce el păstorește, și ne vom ținea de o datorie a noastră să denunțăm opiniei publice actele de volnicie ce zilnic se comit de șovinisti.

Din România.

Obrăsnicia presei bulgare.

Ziarul Oficios „Now Otsiv” publică următorul articol la adresa României:

„Asasinatul din București nu are nimic interesant, de oare-ce seamănă orî cărui alt asasinat politic, cum a fost asasinatul Regelui Italiei sau al Impărătesei Austriei. Asemeni asasinate se petrec în toate zilele, dar nimeni nu s'a gândit să facă politică dintr'insele. Guvernul român voiește să scoată din omorirea lui Mihăileanu o chestiune de Orient. Din atacurile presei române, rezultând ele însăși din atitudinea guvernului român, se vede că se urmărește planul de a compromite Bulgaria pentru ca România să profite de aceasta la momentul oportun. De câți-va ani România are o purtare provocătoare, spre pildă afacerea insulei Bujo-ocscu și revolta dela Trestenic, (?) și caută să creeze dificultăți Bulgariei.

„Am văzut sentimentele presei române cu ocazia conversiunii Prințului Moștenitor, cu ocazia recunoașterii Independenței Bulgariei, cu ocazia războiului Greco-Turc, cu ocazia mișcărilor cercate în Macedonia pentru a obține un guvern autonom.

„Ce vrea guvernul român de la noi? Voiește el să dea torul politicii noastre externe?

„Când eram certați cu Rusia România ne era favorabilă; ear acum după ce am reguțat raporturile noastre cu Rusia, sentimentul României s'a schimbat și din bună vecină România ne-a devenit vrășmașă primejdioasă, care se opune sentimentelor noastre naționale.

„România voiește să fim dușmani față de Rusia, iacă motivul provocațiunilor ei.

„Dacă se caută cu luminarea un pretext cu prilegiul morții unui țințar, — care este afacere de tribunal, ear nu afacere politică, nici diplomatică, este numai pentru a sdrucina amicitia ce există între Rusia și Bulgaria.

„Oamenii de stat români voiesc să transforme România într'o cetate întărită, pentru a împedeca Rusia să înainteze spre Constantinopole.

„România oficială ne provoacă nu pentru a ne face războiu, pentru că atunci independența României ar fi periclitată. Nu, România ar voi să se întoarcă la timpurile când pe malul drept al Dunării avé un vecin slab. Ea nu va reuși, România va avé un aliat tare și credincios când va învăța să se teamă de Slavi și-și va da seama că soarta a legat-o de Slavi. Alt-fel va fi năbușită de Slavi, cari o înconjoară.

Complotul bulgăresc.

Judecătorul de instrucție Floreacu a luat noul interogatoriu lui Karambuloff, Trifanoff, Dimitroff și Nicola Mitef.

Karambuloff a mărturisit că chiar dacă Trifanoff ar fi fost strănutat într'un alt penitenciar, comitetul din Sofia hotărâse omorirea lui, cumpărând cu sume mari de bani la nevoie chiar întreg personalul aceluș penitenciar unde s'ar fi aflat Trifanoff.

A mai declarat că Iconomoff este acel care conducea comitetele bulgărești din țară, pentru care primea sume enorme de bani dela Saravoff, precum și felicitările comitetului din Sofia.

După aceste declarațiuni Karambuloff a spus numele unui alt bulgar, complice atât la crima din Ceauș Radu cât și la aceea din strada Linistef. Acest bulgar este vice-președintele comitetului din Capitală și ocupă o frumoasă poziție socială.

Șeful siguranței a arestat pe Bulgarul Nicola Bogdanoff Schiopu, zis și Haji Topal, din Calea Rahovei Nr. 5.

Acest Nicola Bogdanoff Schiopu este prieten cu criminalul Dimitroff și soldat devotat al comitetului de sclerați din Sofia.

Nicola Bogdanoff Schiopu a luat parte la cele dintâu uneltiri pentru asasinarea lui Fitovschi și după îndemnul lui Marcu Bosnacoff a făcut cunoștința lui Dumitroff.

Bogdanoff, împreună cu prietenul său bun Spiru Alexief, cu Iconomoff și cu Marcu Bosnacoff, au hotărât pe Dimitroff a omori pe Ștefan Mihăileanu.

A mai fost arestat un așa numit *Gheorghief*, în București, pe stradă, tocmai în momentul când a vrut să facă atentat în contra prefectului poliției capitalei, dlui Dobrescu. S'a găsit la el un pumnal și un revolver.

Arestarea aceasta a făcut mare senzație în public.

Răspunsul Bulgariei.

Guvernul bulgar a remis dlui Misu agentul diplomatic al României la Sofia răspunsul său la a doua notă a guvernului român.

Acest răspuns este mai conciliant, deși pe guvernul român nu l'a satisfăcut.

Guvernul bulgar informează pe reprezentantul României că a dat ordin parchetului să deschidă o cercetare împotriva acelor, cari s'au făcut vinovați extorcând pe supușii Români din Sofia cu diferite sume.

Nota sfârșește zicând că guvernul bulgar a ținut totdeauna să conserve cele mai bune relațiuni amicale cu România.

Saravof a fugit.

Când guvernul Principatului bulgar s'a văzut nevoit să cedeze energicelor pretenții ale guvernului român, capul bandiților bulgari, șeful comitetului macedonean executiv, *Saravof*, a fugit din Sofia.

Din străinătate.

Conspirație revoluționară în Polonia.

În Polonia rusească s'au comis nu de mult două asasinări politice, care au adus după sine descoperirea unei conspirații revoluționare.

Unul din asasinări s'a comis în Czestochau, pe piața teatrului. Un membru al partidului socialist polon, anume Petre Czerwinski, care făcea propagandă anarhistă printre lucrătorii fabricii mecanice Peizer, bănuind pe mecanicul Iosif Sanzenberg că ar fi în serviciul poliției secrete rusești, decretă pedepsirea sa cu moartea. Astfel, mecanicul fu atacat la 7 ore seara pe piața teatrului și ucis cu lovituri de pumnal.

Al doilea asasinat fu comis în minele de cărbuni din Sielze în guvernământul Petrakov. Acolo, un anume Mazur a fost atacat noaptea de către socialistii Esiorowski, Morzyk, Czaezyc, Gli-ki, Rutkowski și Carez, și ucis într'un mod bestial, sub cuvânt că ar fi vrut să facă autorităților rusești destăinuire în privința existenței unei conspirații revoluționare.

Instrucția acestor asasinări, ordonată de guvernatorul general din Varșovia, prințul Imeretinsky, a dovedit că în Polonia rusească există o conspirație revoluționară cu vaste ramificații, al cărei program politic era a provoca în Rusia o răsturnare a ordinii de stat existente și a ucide pe toate persoanele care s'ar dovedi ca obstacole la realizarea acestui scop.

Din ordinul prințului Imeretinsky, ucigașii lui Sanzenberg și Mazur au fost dați în judecata tribunalului militar.

Numeroși socialisti se află arestați preventiv.

Germania și Francezii.

In toată lumea a produs o mare uimire faptul că Imperatul Germaniei, pentru a nu supăra cu nimic pe Francezi, a dat poruncă generalilor armatelor sale să nu serbeze anul acesta aniversarea învingerii dela Sedan.

Dela 1871 și până azi, sub trei împărați, armata germană a sărbătorit adică în fiecare an biruința pe care au avut-o Germanii, la Sedan, asupra Francezilor, al căror împărat (Napoleon III) a capitulat înaintea împăratului Wilhelm I.

Se rosteau discursuri la banchetele date soldaților, se inaugurară statue și

câte de toate făceau Germanii în această zi de izbândă pentru ei și de groază umilire și nenorocire pentru Franța.

Soartea a adus însă cu sine ca azi Francezii să lupte alături cu Germanii în China unde, se știe, Germania a fost greu lovită prin onorirea ministrului său.

Nu era cuvințios deci ca acasă Germanii să facă sărbători cari să aducă aminte prietenilor de armă de azi umilirea din trecut.

Eată de ce, spre lauda lui, împăratul Germaniei a dat porunca despre care vorbirăm mai sus. Prin acest fapt se face cu putință ca Francezii să se apropie tot mai mult de Germanii și astfel pacea Europei să fie cu atât mai sigură.

Prelungirea expoziției franceze.

După știrile ce sosesc dela Paris, expoziția de acolo nu se va închide în Octombrie, după cum se credea până acum, ci numai în luna Noemvrie. Aceasta din cauză că dacă nu s'ar prelungi termenul, încă o mulțime de întreprinderi și comerțianți ar da bancrută.

Se știe anume, că în urma atentatelor din anul acesta o mulțime de oameni din diferite țări nu s'au mai dus la expoziție, așa că lucrurile, în ce privește venitul bănesc, nu merg după cum nădăjduesc Francezii, și mulți dintre cei ce au întreprins câte ceva, au pierdut banii din greu. Prelungindu-se acum expoziția, se crede că vor mai veni oaspeți și astfel venitele orașului și ale diferiților negustori vor mai crește.

BURII NU SE LASA.

Capitanul rus Ganetsky, care a făcut campania din Transvaal în rândurile burilor și care a sosit la Petersburg, a fost întrebat zilele acestea de mai mulți ziariști asupra împrejurărilor și desnodământului probabil al acestui război. El a declarat că e greșit a se închipui că Anglia e aproape de a termina cu burii. Englezii au exagerat totdeauna succesele dobândite. Luarea Pretoriei nu înseamnă cucerirea Transvaalului, și englezii vor avea să susțină un teribil război de guerilla. Capitanul Ganetsky crede în victoria definitivă a burilor, cari au aptitudini extraordinare pentru războiul de surpriză și de hărțuială, precum și o răbdare incomparabilă, un patriotism înfocat și o bravură eroică.

Capitanul rus aduce cele mai vii laude caracterului, cunoștințelor, energiei și înaltelor calități ale lordului Kitchener, dar' după părerea sa, ceilalți generali englezi se află într'o inferioritate deplorabilă sub toate raporturile și nu pot fi comparați cu admirabilii șefi pe cari războiul 'i-a improvisat printre burii. El are de asemenea o mare stimă pentru președintele Krueger, om cu spirit practic, calm, ferm și neclintit în deciziunile sale. Conchizând, capitanul și-a exprimat convingerea că Transvaalul e menit a deveni mormântul prestigiului politic al Britaniei.

Toate depeșile particulare arată că trupele mareșalului Roberts suferă lipsuri crude și îndură adese foame, în urma intreruperii sau întârzierii trenurilor de proviziuni al căror mers e împedecat de burii.

Eată acum cele din urmă telegrame despre lupta Burilor.

Londra, 23 August. Lordul Roberts raportează din Pretoria că un regiment englez a îndurat pierderi grozave fiind surprins și înconjurat de trupele Burilor comandați de generalul De Wett.

Președintele Krüger a scos o proclamație în care încurajează pe burii ca nici unul să nu depună arma nici să se supună Englezilor. „Decât să fim trimiși, ca prizonieri, în insula Sta Elena, mai bine să murim cu toții“, zice bătrânul președinte. Englezii când pun mâna pe ei, trimit adecă până și pe copiii de 12 ani ai Burilor în prinsoare prin insule îndepărtate.

Londra, 23 August. Generalii buri Botha, Mayer, Schalkburger, Sofia și Souris s'au unit cu toții la Macadodorp, având cu ei întreaga artilerie bură, chiar și tunuri grele.

Eri generalul Paget s'a încăierat cu trupele lui De Wett și Delarey, cari deși erau urmăriți de Methuen, au reușit să-și împreuneze trupele.

„Daily Mail“ primește din Durban știrea că în apropiere de Ingogo burii au ocupat pozițiuni bune de unde trag zdravăn cu *tata Tom* (cum zic ei celui mai mare tun al lor) asupra liniei ferate și a podului de fer, împedecând astfel comunicația Englezilor.

„Standard“ are știrea că drumul ferat dela Hattingspruit, lângă Ladysmith, a fost distrus și un tren cu munițiuni pentru trupele engleze a fost nimicit.

Pretoria, 23 August. Armata lui Buller înaintează dela Tiwfelor spre nord. Burii au oprit-o însă la Van-iksee.

De unde rezultă că Englezilor nu le merge tocmai bine și în curând vom auzi poate că Buller ear a fost bătut, nu mai știm pentru a cătea oară.

Războiul din China.

Cu data de 22 August n se telegrafează că întreg Pekingul este încungiuat de armatele europene și japoneze. Se crede că în câteva zile palatul împăresc va fi luat în stăpânire. Ceea ce este neîndoios, este că veduva împărească a putut să scape cu fuga și nici până acum europenii nu au dat de urma ei.

Chinezii văzându-se strimțorați și umiliți, vor să încheie pace. Marile puteri europene sunt dispuse să stea cu ei de vorbă însă numai după ce:

1) prințul Tuan, Lepinhang și toți conducătorii boxerilor vor fi aspru pedepsiți;

2) împărăteasa veduvă, care domnea în numele tinerului împărat, să fie înlăturată dela domnie și fratele să le aibă singur împăratul Kvang-Su;

3) Pekingul și alte orașe de frunte ale Chinei să rămână suprav ghiate de armatele europene (ceea-ce însemnează că Chinei i-s'a tăiat capul și picioarele).

Din amănuntele ce sosesc pe toare la ocuparea Pekingului se vedează, că din armata germană căzut cu acel prilej 14 soldați și 16 greu răniți.

Eată acum telegrama din ur-

Londra, 23 August. Se telegrafează din Sanghaj, că din toate părțile Boxerit se adună la Peking, de unde să ia la goană pe Europeni. Boxerit țarat, îndărătul Europeanilor, drumul mare, așa că dacă nu le vor sosi ai nu se vor apăra strânic, cei întrați în king vor fi primejduiți rău.

D'ale lui Banffy.

Nu poate să 'nghită trebile face Széll, și pace. De-aceea mărește prin „Magyar Szó“, — pactează cu „Valahii“, ba cu tit, ear acum în urmă se năpuste nu știu a cătea oară, asupra Szerverzi.

Simburele pactului îl găsește Banffy în faptul, că Sașii își exprimă satisfacția că legea de numirile calităților, faurită de Banffy, a pusă la dosar de urmașul său.

Iată modul cum se exprimă „Städter Zeitung“ în această pr-oceea-ce scoate din sărite pe fostul pandur :

„Pe atunci politicianii au fost bună, și aceia cari n'au ris, să să păstreze o tăcere moartă lucrului. Delegațiunea, grație lui Banffy, maestrul de ceramă astăzi, n'a fost admisă la dar Braun, fostul secretar de luat în primire cererea femei sești din Ardeal (pentru a nu în aplicare legile bánffyiste) asigurată, că Majestății Sale aduce la cunoștință. Legea s'rilor numirilor de localități a văzută, ce e drept, cu sancțiuni că baronul Banffy încă nu e de copt pentru cădere, dar legea a fost sancționată, n'a tat pe nimeni, pentru-că nu e în execuție.

„Primul ministru Coloman care are un sentiment politic nu s'a simțit dator să lichideze socoteala sa proprie prostiile și mătete gata rămase în Banffy și foarte liniștit le-a acelea baltă. Aceasta era, doială, un spin în ochii cari, ca să câștige totuși biruința izolarea completă a Ungariei silite ca pe cale socială să depinde numai de atitudinea niior din Austria și din strădacă vor avé ei sentimentul proprietatea națională germană este o proprietate comună a germanilor, — vor avé ceacă dacă în Ungaria se exoaceva din proprietatea germană socotească cu toții de jafuși?

Zisele lui „Kronstädter“ amăresc așa de mult pe Banffy cât exclamă: Coloman Széll tectorul mișcărilor de național primit la sinul amical nu nu poporanistilor panslavisti, a Rom și Sârbilor, ci chiar și cei mai servativi, Sașii verzi, îi întind lui, care zădărnicește stlincele nale maghiare.

Anul școlar

1900—1901.

Ne apropiem mereu de începutul
noul an școlar, adică 1900—
1901; și precum plugarul cel harnic
îngrijește încă de iarna, ce și
are să lucreze peste vară, așa
noi învățătorii, cari muncim în școală
de după școală trăim, — trebuie
plănuim încă de pe acum, ce avem
să facem în decursul alor 9—10 luni.
Trăim în timpuri foarte grele. —
Trebuie deci să grijim cum avem să
grijim, căci numai prin cultură putem
ajunge la limanul cel mândru; res-
ponsabilitatea noastră înaintea celui
a cărui sus este mare, deci cu mare scum-
pătate avem a ne împlini chemarea,
cărui păcat strigător la ceriu este
că, când unul, care este chemat a
face la lumină pe o mulțime, — lu-
curează contrarul.

Pentru-ca să corăspundă, ori-
când învățător încă de timpuriu își
apartășește ale sale, astfel ca mai
târziu să nu afte nici o greutate — și
nume:

1. Lăsând la o parte ori-ce ură
personală și ori-ce interes — fiește-
care învățător — în conștenta cu
scopul său — înainte de toate să
grijă, ca prin cuvinte înțelepte și
pragmatice de învățături, să îndemne pe
copiii a-și trimite copiii la școală,
să stăruie a dovedi, că se intere-
sează de fiecare: de cel sărac, ca și
de cel avut, căci atunci se naște și
cel mai simplu poftă ca și copilul
să învețe ceva și așa nu va aștepta
ajutorie ori pedeapsă, ci-și va tri-
mbe băiatul la școală.

Cu bășitii de școală ajungând în-
vățătorul în atingere, să fie bun, blând
și afabil cu dinșii; așa din toate păr-
țile să asigură cercetarea regulată a
școlii — din partea elevilor.

2. Fiecare învățător diligent să
îngrijască de pe acum cu comite-
tăți parohial și respective cu preo-
tului, ca școala să aibă recuizitele de
nevoie, apoi cărți, tabele, harte etc. și
când e vorba de progres să se
găndească că nu i-s-a pus la dispoziție
ori alta; să se îngrijească de o
pedagogică ori literară.

3. Un învățător, care într'ade-
vă dedică carierei sale, încă de
pe acum își împarte materialul ce
are să-l propună în decursul anului,
ca, intrând la 1 Septembrie în
școală la dînsul, afii în regulă toate
obocolele, ordinea orelor, planul,
școlii despre ce propune în fiecare
săptămână, lună, săptămână, și oară, ba
și jumătate și pătrar de oară —
ca dînsul are o icoană despre
ce are de tractat în decursul
anului.

4. Nu caută să-și resbune — în-
vățătorul harnic — asupra nimăru
ceea că nu-și împlinește chema-
rea din contră să fie foarte cum-
plăcit în ale sale.

5. Greu și amară soarta unuia
dintre acești, asta vor ști s'a spună mai
târziu, cel bătrâni, după-cum și marele

pedagog german Diesterweg a zis:
„Cine voeste ca să-l bată D-zeu — să se
facă dascăl”; așa e, trebuie să ne lup-
tăm cu o mulțime de necazuri, ce și
sfânta datorință ne poruncește, de-
oare-ce așa s'au luptat și bătrânii
nostri pentru noi, ba încă și mai
cu greu decât noi.

Deci, fiind-că toate numai prin
cultură se pot face, ear ca să aibă
și poporul nostru cultură, ne trebuie
învățătorii harnici și sirguințioși. Așa
numai vom pute ține pas cu cele-
lalte popoare.

Așa-dar noi învățătorii de pe
acum să ne îngrijim de toate, căci
dacă începutul e bun, și sfîrșitul va
fi bun, ear la din contră, e vai de
noi.

Sus să avem inimile! și cu bu-
curie să așteptăm noul an școlar!

Monositor, la Schimbarea la față.

I. Furduianu,
*(în ducăsești-
Căzănești)*

„ARDELEANA”

în noua sa casă.

Orăștie, 19 August 1900.

Dle Redactor!

Harnica bancă „Ardeleană” — a treia
între cele peste 70 de bănci românești din
patrie — s'a așezat de două zile în noua
sa casă, decurând cumpărată, casă, care în-
tr'un oraș mai mic ca al nostru, este într'a-
devăr un pălat. Aci „Ardeleana” este așe-
zată definitiv, și de o strămutare a ei în
alt loc, nici nu se va mai vorbi, poate ge-
nerații întregi.

Noua casă a „Ardelenilor”, fostul prim-
hotel al orașului, „Hotel Széchenyi”, e o casă
mare cu etaj, cu 3 fațade spre 3 strade,
în inima orașului. Că această casă a ajuns
în proprietatea acestei viguroase bănci ro-
mânești, se apreciază ca un triumf al des-
voltării economice românești de aici. Ea era
proprietatea unui bogat cetățean sas, și
mult din conștenta lui îi iau fostului pro-
prietar în nume de rău, că a dat privilegiu
Românilor să-și pună piciorul și în această
valoroasă casă, care prețuia numai ca
zidire, afară de marele loc edificabil încă
din giur de ea, mai mult ca cele 64 000
coroane, cu cari a fost cumpărată.

Văzînd-o așa sus ridicată, ajunși a lo-
cui în casa proprie în o atare casă, nu se
poate să nu-mi aduc aminte de modestul
început, cu care și-a luat ființă odinioară
modesta bănuță „Ardeleană”, azi voinică
și triumfătoare „Ardeleană”.

Știînd cum a început și prin ce stări
progresive a trecut această bancă, involun-
tar îți vine în minte tabloul cu brusul de
zăpădă, pornit din vîrf de coastă, care rost-
golindu-se crește mereu și devine însuși un
munte, când a ajuns în vale; sau de isvo-
rul mic țînînd din stîncă și prăvălindu-se
printre dealuri, bînd mereu ape noi în
cale, și crescînd puternic, iucăt nu departe
de începutul său, el este deja rîșor, mîne
va fi riu, și poimîne mare.

Cum a început și a crescut „Arde-
leană”? A început cu un capital de 40.000
fl., așezându-și „biurourile” în ... o singură
odăiță luată în chirie pe prietenie în școala
română... Aci se întâlnea directorul său
Dr. Ioan Mihai cu „corpul de funcționari”,
cărî stăteau dintr'un cassar, dl Ioan Mihai,
și încolo nimic... Wertheimcasse pentru
banii și acte, aveau — buzunarele și sub-
țioara cassarului: seara el lua banii în bu-
zunar și hărțile subsuoară și pleca cu „cassa”
acasă, și dimineața le aducea ear' pe toate.

După un an „institutul” și-a permis
a-și lua mai în oraș quartir, tot o odaie
numai, dar' mai încăpătoare.

După doi ani de viață și-a putut per-
mite luxul de a-și lua un quartir mai po-
trivit, cu mai multe odăi, în casele dlui
Nic. Vlad, deasupra apotecei, ear' după alți
4 ani (în 1891) s'a mutat în casele proprii
în piață, avînd comodități suficiente, unde
a stat până acum. În 1898 zidi apoi o casă
nouă, modernă, de oraș mare, în care e ho-
telul și cafeneaua „Central”, casă, care e
fără îndoială cea mai frumoasă a orașului,
un mic palat simpatic. Deschiderea hotelu-
lui „Ardelenilor” a tras după sine căderea
primului hotel de până aci „Hotel Széchenyi”,
care astfel deveni vînzător și-l cumpără
tot „Ardeleana”, care l'a făcut să cază. Și
acum se instalează însași în încăperile lui, re-
novate, străformate.

Dar' precum în privința locuinței și a
caselor, modest începătoare „Ardeleană”,
răzimată pe brațul conducător al înțeleptu-
lui său director, a ajuns din plîpîndă, voi-
nică, apoi puternică, biruitoare, — așa a
progresat ea și în alte zeci de privințe.

În 1886 ea începe cu capital acționar
de 40.000 fl. Peste 4 ani, în 1890, ea se
simte deja avînd așa de mult încrederea
publicului, că pentru a-și mări forțele și a
pute servi și mai bine scopurilor sale eco-
nomice naționale, face deja o nouă emisie
de acții de 35 000 fl. Acțiunile se desfac
repede, ea făcea cea bună. Peste trei ani (în
1893) face o nouă emisie de acții de 25.000
fl. ca să atingă cifra de 100.000 fl., capital
acționar. Acțiunile au fost îndată cumpărate

Văzînd id buna dispoziție și încredere a
publicului, după alți 3 ani, în 1896, se face
a patra emisie de acții de 50.000 fl., și
deja în anul următor 1897 a cincia emisie,
mai mare ca toate cele de până aci: de
100.000 fl. Și au trecut și astea repede-re-
pede, deși se puseseră taxe mari de tran-
scriere, de 12 fl. 50 cr. și de 27 fl. 50 cr.,
de acție, pentru cumpărătorii, ce nu mai fu-
seseră acționari.

Și s'a urcat astfel deja în 11 ani ca-
pitalul de 40.000 fl. la 250.000 fl.

Direcțiunea băncii poate fi mîndră de
atîta încredere.

— „Da, da”, poate zice unul și altul,
„a făcut ispravuri banca, a cumpărat case,
a zidit însași de nou, etc., căci s'a îmbogă-
țit de pe săraca nație. Căci așa se îmbogă-
țesc toate. Dar' nația însași ce folos are,
ce a primit înapoi din ce a dat?”

Atari obiecțiuni ar pute fi făcute îc-
colo unor bănci, dar „Ardelenilor” ele nu
s'ar potrivit, căci ea de a luat și de ia de
la nație, atîta numai cât și străinilor iau, ori
chiar și mai puțin, apoi nici de uitat nu-și
uită de poporul cu care se susține, ci din
prisoarul său dă-ți și lui înapoi frumoase
porțiuni. Estă câteva, câte știu eu, care nu
le știu toate:

Îndată ce s'a înființat, a început a îm-
părți an de an la câte 6—8 școale populare
din giur câte 50 fl., deci 3—400 fl. pe an,
în 14 ani peste 4000 fl.

Simțîndu-se lipsa unui loc de întruni-
re, a unol Casine române în Orăștie, care
să aibă ceva fond, a creat încă în primul
an un Fond al Casinei, înzestrându-l an de
an câte cu 200 fl. până i-a făcut un fond de
2000 fl., pe care Casina îl folosește deja.

Privind la lipsa tractelor protopopești,
tot în primul ani a hotărît înființarea a două
fonduri protopresbiterale de câte 1000 fl.,
unul pentru tractul gr. or., altul pentru cel
gr. cat. român din Orăștie. Azi tractele
sunt deja în folosința fondurilor acestora.

Privind la lipsele școlare ale poporu-
lui nostru român din Orăștie, încă în anul
al 3-lea al ființei sale, a hotărît direcțiunea
ca jumătate din venitele fondului de re-
servă al băncii să se dea bisericilor gr. or.
din loc pentru susținerea și ridicarea școlii
sale, ear în 1893 decisul direcțiunii s'a tre-
cut ca §. în statutele băncii. La început
fondul de rezervă al băncii era mic, adu-
cînd abia 172 fl. 26 cr.; și biserică româ-

nă a căpștat pentru școala sa abia 86 fl.;
azi însă fondul de rezervă e așa de frumos,
că biserica capștă pentru școală pe an peste
1700 fl. și va veni vremea să capete 2—3
mii pe an și mai mult. Și se susține o școa-
lă de model, cu 4 învățători! De tot a dat
„Ardeleana” în cei 12 ani decînd a oferit
acest sprigin, vre o 11.000 fl. numai biseri-
cei pentru școală!

În 1897, la zece ani dela fondare, și-a
serbat jubileul de 10 ani, în loc de ban-
cheturi cu beuturi și cu mîncări, prin în-
temeerea unui nou fond: Fondul „Reuniunii
Econometice”, de 5000 fl. dînd an de an 500
fl. până îl va întregi. A dat deja 2500 fl. și
acestui fond, și „Reuniunea Economică” lu-
crătoare direct la ridicarea buneii stări a popo-
rului, s'a înființat și ea, și lucrează de un
an de zile.

A dăruit, mai departe, sute de florenți
la societăți culturale, studentești-literare, la
gimnasiul din Brad etc.

Și multe s'ar pute încă spune, despre
dubul de cruțare trezit în oamenii din loc și
giur prin aceea că i-ai adus să-și cumpere
acții, apoi să facă depuneri ca să le crea-
scă părțile cruțate, — despre ambiția nobilă
trezită și cultivată în inimă, că ne vedem și
noi Românii cu o bancă înfloritoare, unde
pînă aci înflorau numai cele 2, săsească și
ungurească, — despre folosul adus societă-
ții românești prin sporirea și susținerea fa-
miliilor de funcționari, și alte foloase multi-
laterale isvorite din convenirea deasă a cel-
or din giurul băncii și consultarea asupra
afacerilor de interes public.

Dar nu le mai cercetez și nu le mai
înșir.

E însă numai firesc, că în decursul unei
lucrări atît de intensive și mari, unde ai
lipsă de colaborarea și angajarea mai mul-
tor, să dai și de greutate, căci ori-cât te-ai
feri, nici nu știi prin ce și când ai călcat
mai pe unul, mai pe altul pe vre-un ochiu
de gîină, și apoi, murmurul e gata, supă-
rările se iau de mîna și te încunjoră
lanț... Produsu-s'au și în mijlocul societă-
ții române de aici din timp în timp supă-
rări, mai mari ori mai mici, cele mai multe
isvorite din chestii legate de bancă, — pri-
vitoru din punct de vedere mai înalt însă
n'are să le scoată în primul plan și în ărg
aceste măruntisuri de supărări și hărjoneli,
nici să le dea prea mare importanță, căci
privind mersul lucrului în conturile lui mari,
nu vezi decât un continuu și puternic pro-
gres.

Aș fi nedrept, de aș retăcă o con-
statăre: că dacă aceste frumoase rezultate
se pot scoate aici la iveală, apoi trei din
patru părți ale meritului revin d-lui Dr. Ioan
Mihai, directorul băncii, om cu priviri supe-
rioare, cu idei frumoase. De avem aci fond
bisericesc-școlar, fondul protopopeștii, fond
pentru casină pentru Reuniunea Economică
etc., generoaselor sale idei sunt a se mul-
țumi în prima linie. De avem multe lucruri
frumoase, fără exagerare putem zice că:
„Toate câte s'au făcut, printre'nsul s'au făcut
ce s'au făcut... Căci nimenia nu are ca
d-a darul de-a ști ține balansa în mijlo-
cul valurilor și a reuși să treacă peste ele
chiar furioase de vin uneori. Și nu arareori
trebuie să-l admiri, cum își știe călca pe
inimă și călca pe inimă, dacă crede a fi de
vre-un bine... E drept, că a și fost pîn'
acum încungiurat cu oameni devotați, cari
prețuindu-l mult, nu l'impedecă execu-
rea bunelor planuri.

Ajute-le Dumnezeu, ca frumoasele re-
sultate atinse, să le poată mări încă macar
în proporțiile în cari pîn' aci au crescut an
de an, și atunci elementului românesc la
Orăștie îi e rezervat un frumos viitor.

Spic.

Din Munții-Apuseni.

„Asociațiunea“ în Sécătura.

— Raport special. —

Lucru constatat, că o societate numai până atunci poate exista și funcționa, — spre binele și fericirea noastră — până când conducătorii ei sunt la culmea chemării lor; până când aceștia au un singur ideal, prosperarea și înaintarea acelei societăți și până când vor lucra din respectul pentru ajungerea nobilei scop propus.

Dacă despărțământul „Asociațiunei“ Câmpeni Abrud progresează într'un mod de tot splendid, așa ca nici unul mai bine, — un merit netăgăduit e a se atribui comitetului acestui despărțământ și în special dlui președinte Dr. Vasile Preda, care cu un deosebit zel și tact știe conduce destinele acestui despărțământ, și a cărui voce e ascultată cu deosebită atențiune de toți Meșii, deși — durere — nu e Moș de origine. Datu-mi-s'a plăcuta ocaziune să asist la adunarea acestui despărțământ, ținută Duminecă, în 19 August n. în comuna Sécătura, unde m'am convins, cum poporul asculta de vocea dlui V. Preda, asigurând fiind de bunele intențiuni ce le propagă.

Duminecă dimineața rinduri rinduri înaintau trăsurile pe Arieș în sus către Sécătura. Aproape întreaga inteligență din Câmpeni și Abrud a luat parte la adunare. Preoții și învățătorii de prin satele vecine încă s'a achitat în mod demn de datorința lor, participând aproape toți.

Serviciul divin a fost celebrat de protopresbiterul tractual dl Romul Furdul, asistat de preoții Demetriu Goia din Sohodol și de parochul local George Scrob, ear cântările liturgice au fost executate de elevii școalei din Vidra-de-sus sub conducerea bravului învățător Ioan Luca. La finea serviciului divin, protopresbiterul tractual dl Romul Furdul, prin o cuvântare ocazională arată motivele, care ne-a dus în comuna Sécătura și se roagă pentru spriginul tuturor Românilor adevărați.

Biserica era așa zicând indesuită de public. În fuga condeiului am putut nota pe următorii: din Abrud Dr. L. Pop, adv.; Alexandru Ciura, preot; S. David, comerciant; Alexandru Ciura, profesor și I. Silviu; G. Sima (Cărpiniș); I. Maior (Roșia); Dr. V. Preda adv.; R. Furdul, prot; V. Chirtop, Dr. Z. Chirtop și T. Orlea, (Câmpeni); N. Oniș, preot (Peles); D. Goia, preot (Sohodol); R. Gomboș și I. Luca (Vidra-de-sus); T. Bologa (Neagra); N. Cotișel (Certegea); I. Todea, preot; R. Simu și I. Todea

inv. (Albac); d-nele: Chirtop (Câmpeni); Cotișel (Certegea); David (Abrud); Filip (Abrud); Furdul (Câmpeni); Goia (Sohodol) Gomboș (Abrud); Gomboș (Vidra); Oniș (Peles), Pop (Abrud) și Preda (Câmpeni) și doarele: Domnica Chirtop (Câmpeni); Damion (Brad); Gomboș (Vidra) și Popa (Sibiu).

Președintele despărțământului Dr. V. Preda, după ce face istoricul frumoasei instituțiuni a „Asociațiunii“, arătând cine au fost întemeietorii ei, precum și scopul urmărit de această societate, făcând o frumoasă paralelă între lumina soarelui și lumina răspândită de „Asociațiune“, — declară la oarele 11 și 1/2 adunarea generală de deschisă. Viș urale de „trăiască“ la adresa președintelui.

La ordinea zilei raportul comitetului despre activitatea sa în decursul anului expirat, din care se văd dispozițiile luate de comitet referitoare la noua arondare a subdespărțământelor, la evidența ținută cu bibliotecile școlare, la cărțile donate de Dr. Z. Chirtop și M. Cirlea. Remarcăm cu plăcere hotărârea lăsată de comitet în una din sesiunile sale, de a se da petreceri populare, din al căror venit curat să se cumpere cărți, cărți apoi să se împartă bibliotecilor școalelor din acest despărțământ. Raportul se ia la cunoștință, ear pentru perderea membrilor fondatori George Vișa și Petru Cavaler de Ionette, adunarea își exprimă condolența prin sculare.

Din raportul casarului se vede, că în decursul anului expirat, cum și la adunarea generală ținută în Lupșa, s'au încasat 422 fl. 20 cr. Raportul se ia spre plăcută știre, bugetul se aprobă întocmai și comitetului i-se dă absolutoriu, votându-i-se totodată mulțumită protocoală pentru ze-loasa conducere.

Se alege o comisiune în persoanele dlor: G. Scrob, I. Maior și V. Chirtop pentru încasarea taxelor dela membrii vechi și câștigarea de membri noi. Referentul comisiunii I. Maior anunță, că s'au încasat 479 cor. 90 fl.

Se anunță ca delegați pentru adunarea generală a „Asociațiunei“ care se va ține în Septembrie la Mehadia, d-nii Dr. Laurențiu Pop și Dr. Zosim Chirtop. O frumoasă și instructivă prelegere a ținut dl protopop din Abrud, Alexandru Ciura, despre „stupărit“. A arătat, cum e a se cultiva, apoi folosul ce ni-l aduc albinele predată într'un limbaj de tot popular așa încât toți a putut-o înțelege. Dni Ciura i s'a votat mulțumită protoco-lară, ear lucrarea se va publica în organul oficial al Asociațiunii

La ordinea zilei sunt propunerile. Dl prelegător propune a se procura mai multe manuale din „Stupărit“ și a se împărți bibliotecilor din acest despărțământ. Protopresbiterul R. Furdul propune a se da 20 procente din suma colectată, 1/2 pentru școala „Reuniunii femeilor române din Abrud“ și 1/2 pentru școala din Sécătura. Propunerile se primesc.

Pentru verificarea protocolului se aleg membrii: R. Furdul, V. Chirtop și Dr. Z. Chirtop. Finite toate, dl președinte mulțumește oaspeților, precum și poporului pentru spriginul dat la splendida reușită a acestei adunări.

La oarele 2 p. m. s'a dat o masă comună în localul școalei din loc. Toastele încă n'au lipsit. Șeful lor l'a deschis dl Dr. V. Preda pentru Majestatea Sa Dl I. Maior pentru comitetul despărțământului; A. Ciura făcând asemănare între noi și președinte, ca albinele și matca, tuchină pentru președinte. R. Furdul pentru oaspeții adunării. D. Goia pentru Abrudeni și N. Oniș pentru sexul frumos. În decursul banchetului elevii școalei din Vidra-de-sus ne-au delectat cu mai multe cântări naționale. La oarele 4 p. m. am plecat cu toții mulțumiți de succesele obținute la bravii noștri Sécăturenii.

Ripoter.

Partea Literară

Trăsătura dominantă în firea Românului.

Eram în săptămâna patimilor și făceam de zi pe regiment. Se suspendase serviciul, soldații cu purtări bune își dau munițiunea în primire la magazinele companiilor, ca a doua zi de dimineață, Vineri, să plece în permisie.

— Să trăiți, domnule căpitan, îmi zise un bătrân cu capul descoperit, care mă aștepta de mult în curtea casarmei; am venit cu carul să-mi iau băiatul.

— Nu pleacă nimeni astăzi, moșule, fiindcă așa este ordinul dlui colonel. — Lasă-l c'o veni și pe jos, că doar' n'o fi copil de prinț, i am spus eu grăbit.

Apoi așa ar fi, domnule, adaugă el, dar, vezi d-ta, bietul Andreiu, Dumnezeu să-l ierte, nu mai poate merge singur acasă.

— Cum, d-ta ești tatăl caporalului, care a murit în infirmerie? i am răspuns eu surprins și mirat în același timp de nepăsarea cu care îmi spusese că a venit să-și ia copilul.

Și atunci l'am privit înduioșat; în nici o lacrimă în ochi și după față nu ar fi ghicit durerea lui din suflet. Sigur, mi-am zis, trebuie să mai aiba doisprezece copii acasă, ca moartea să l lase așa de nepăsător, și ca să mă credințez l'am și întreat:

— Mai ai copii, moșule?

— Nu mai am, domnule, e ai pe care mi-l dedese și mi l'a luat Dumnezeu. — Apoi de... i-am spus eu să nu în armată ca să nu mă lase singur, și fi fost și mie de ajutor, că era unul la rinț, dar ce să zic, așa i-o fi fost.

— Să trăiți, Domnule Căpitan, zise un soldat de la atelierul de lemn al regimentului, ne mai trebuie niște de sirmă, ca să isprăvim coșciugul, dați voi ca să mă duc să le cumpere.

— Du-te! Și în același timp adău- du-mă către bătrân i am zis: Să mai aie moșule, că până s'o isprăvi coșciugul, bue să vie și biletul de permisie de la mările, până atunci mai odihnește-te.

— Vă sărut mâinile, dar vă rog să dați voce, ca până o veni soldatul din cu cuele, să mai pun și eu mâna ca să fac ce-o mai trebui la tron, să se venască mai curând, să pot ajunge cu acasă.

— Lasă, moșule, că are cine lăsa.

— Să trăiți, d-le Căpitan, dar să mă lăsați, căci știu că de acum n'o să mai muncesc pentru el. — L'am și chemând pe aghiotantul de serviciu dat ordin să pregătească parada pentru și când o fi gata să mă anunțe.

Pe la 4 oare după amiază trece voitul de înmormântare pe dinaintea Casei Preotul garnisoanei mergea înainte rugăciunea, patru soldați purtau umeri, apoi veniau alți douăzeci de cari formau parada, și în urma turegea bătrânul, ducând boii de funii rul cu care venise să-și iee copilul gend la barieră, care era la câmp de casarmă, s'a oprit. — O mulțime dați, cari erau prin curte dând grațiamădit împregiurul coșciugului, și cu ei maiorul l... care ne găsi Casarmă. Preotul isprăvise rugăciunese soldaților, ca să pue mortul. — Ca un fulger însă repezindu-se a apucat sicriul în brațe stringându-l. Lăsați-mă, să mai string odată pe la pept, — și în nimirea tuturor acriul cu mortul în brațe pornind cu car.

Mi-s'au umplut ochii de lacrimi vind această manifestare a durerii

Poesii populare.

(Din Bihor.)

Culese de: El. Gherlan, soția lui I. învățător.

Frunză verde de pe tău,
Pe badița din Forâu
De l'ar bate Dumnezeu,
Că m'a înșelat prea rău.

Brau roșu peste măgură,
Hai badiță să-ți dau gură:
Brau roșu pe după sat,
Să-ți mai dau, cât și-am
Fără de nici un bănat.

Busuioc de la obloc,
Poți merge, că n'ai noroc.
Că prostu șede la foc,
De cârpește pe cojoc,
Și-și usucă pe obele,
Uște-l Dumnezeu ca ele.

„Ce zisești tu, mări muare“
„Io zisei, așa bărbate,
Să se'ntoarcă fusul tare,
Să-ți fac haine dumitale.“

* FOIȚA „TRIBUNEI POPORULUI“. *

Cetatea Chialia (Chyalja).

(Schița istorică de: T. Daul.)

Pe locul unde astăzi feciorii din fortăreața Aradului se exercitează în a fi țin-taș dibac cunoscut sub numirea de „Schiss tadt“ se vedurme de vechi întărituri și ruine.

Forma și estinderea locului dau privilegiu la diferite versiuni, dintre cari ne vom mărgini a aminti numai cele mai de valoare, argumentate în parte chiar de istorici.

Cetatea „Chialia“ a stat aproape de Arad, în acea pădure, care în urmă se numi pădurea „Preadialis“ a camerei regesti.

Deși bazele zidurilor iau forma unor cetății sau chiar altor fel de edificii, în parte ele rămaseră neexplicate până astăzi.

La începutul evului mediu, când po-poarele germane emigratoare atât dela Ost, cât și dela Nord, au rupt valul român con-

finiar, Romanii trebuie să fi căutat de scutirea căilor și colonisărilor lor.

De aceea au edificat nelucrat castele și ziduri de apărare pe coastele și promontoriile provinciilor.

Ar fi deci cu puțință să presupunem, că încă Romanii au cercat a acoperi promontoriul și șesul Crișanei prin fortărețe a căror existență apare la: Hrad Chyalia, Lipova, Șoimoș, Totvărădia, Cladova sau Cetățuia, Șiria, Zarand, Talpos, Ienopoles, Degan, Gel, Fenlac, Agriș, Zădărlac, Iliadia și Pauliș.

Dar s'ar cere un studiu profund și amănunțit pentru a ajunge la constatări precise, lucru ce ar trece peste cadrul ce mi-am propus, și de-aceea mă voiu mărgini a da o scurtă schiță numai asupra cetății Chialia.

La anul 1530 Suradin Petrovič Petru avea în stăpânire cetatea Chialia în comitatul Orodului cu toate averile ce i aparțineau. Era comandant Lipovel, locotenent și locușitorul lui Sigismund Ioan Zăpolya. Scrisorile lui de donațiune la anul 1552, în înțelesul punctului 23 al legii, s'au nimicit.

Cetatea la anul 1539 a fost vândută cu toate apartinențele pentru suma de 6000

fl. la patru femei văduve, între cari era o româncă, văduva lui Ioan Russu.

La anul 1548 însă din nou a reocupat Suradin tot promontoriul, „Magnificul Domn Petre Petrovič de Suradin, comite de Timișoara“.

La anul 1549 cetatea Chialia își are guvernatorul seu.

La anul 1609 vovodul Transilvaniei Gavril Bethlen, după căderea lui Balasa Francisc, dăruiește fiilor acestuia Francisc și Ana comunele Cutas (Curtic), Macha (Macea), Zikador (Socodor) către districtul „Zarand“, ear două comune: Chialja mare și Chialja mică, probabil suburbiul de azi Gal, au fost donate comitatului Orod.

Cetatea Chialia, zisă și Preadialis, s'a mai numit ungurește: „Csalya vár. Azi avem „cealai erd“, pădurea mare de lângă Arad, care se întinde peste o parte a vechii cetăți, dela care și-a luat numele.

*) Vezi istoria de G. Fablan.

pe care îl credeam nesimțitor și
Tărânu român în decursul atâtor vea-
de restriște, vecinic cutropit de invasiunii,
și prădat, a învățat să sufere și a
fost stoic.

Plecăm la războiu; mi s'apunea un ca-
măraș care a făcut campania din 1877-78.
Am văzut părinți despărțindu-se de copii, fără
mângâiere de mână, fără o îmbrățișare. —
Am văzut oameni sărăciți și bolnavi — și atâta tot.

La Rachova, după războiu, am văzut
oameni tocmai dela poalele muntelui venind
și unde le sunt copiii îngropați.
Am văzut acești fii ai poporului, abia
scapându-și gura ca să strige ura! la împă-
rat și în timpul manevrelor regimente în-
cercându-și ochii la chioțe la
unul epure esit de prin tufșuri.

Tărâna română este foarte expan-
sivă și poate femeia cea mai tandră din
țară. Am văzut o mamă sărutând vagonul
de trenul, care îi adusesse copilul. Ea trans-
misesse mai toate cuvintele în diminutive,
ca să poată mângâia: Fetușoara mea,
copilul meu, bărbățelul meu, surioara
mea etc.; își mângâie animalele: Boușorul
meu, vițelul meu. Casa și
găina: Căsuța mea, pușorile mele, gănușă
mea — formându-și astfel o limbă numai
pe noi.

Am văzut și dorul trăesc deopotrivă în
femei și sunt teame. Uitarea atât
de comună la femei pare că face o excepție
deosebită în această țară.
Am văzut o femeie îmbrăcată de
noapte care își vorbea oftând de primul
copil, dela a cărui moarte trecuseră
peste 20 de ani.

Cine nu știe, cu câtă religiozitate fe-
meile dela sate, nu-și uită pe cei cari i-au
părăsit, jălindu-și și tângându-le mormintele
de viețuitorilor lor.
Aceste exemple, cred că vorbesc mai
decât ca definițiile despre trăsătura do-
minantă în firea Românilor.

(N. R. R.)

Capitanul Em. Părăianu.

Comoara de aur.

Principiile de igienă și de scaparea vieții, scrise pe
înțelesul și pentru folosul tărânu român. —
De
Iuliu Bugnariu Sălăuanul.
Motto: Sănătatea până la
un punct este în mâinile
noastre.

(C. Șt. S.)
(Continuare.)
Urechia.

Urechia este organul auzului. Nu este
de neglijăm acea regulă, ca urechea

să o ținem curată; în toată ziua să o spă-
lăm și din timp în timp să îndepărtăm din
ureche murdăria aflătoare acolo, pentru că
neglijarea acesteia ar pute fi cauza asur-
zirei, care se poate vindeca numai prin
stropire deasă.

La curățirea urechii nu este ertat să
folosim unelte ascuțite, cum este d. e. acul
și, preste tot, nu este ertat să băgăm cură-
țitorul de urechi prea afund în partea din
lăuntru a urechii. Tragerea de urechea de
din afară, lovirea tare preste ureche, de-
tunătura prea mare, sberarea în urechă,
ușor ne ar pute vătăma auzul.

Nasul.

Nasul este organul mirosului. Copiii
au o datină foarte rea, dar și păgubitoare,
că nelătruieră scobesc cu degetele în nas.
Trebue să ne îngrijim de ținerea nasului
în stare curată.

Tragerea țăbacului pe nas timpește
simțul mirosului și atâta nările.

Gura.

Organul gustului este așezat în gură.
Să ne spălăm gura în toată dimineața cu
apă proaspătă, și să ne îngrijim de ținerea
curată a dinților.

În toată dimineața să ne curățim bine
dinții și gingiile sau carnea de pe lângă dinți
cu o perie de dinți și cu apă nu prea rece,
sau cu apă conținătoare de puțin spirt de vin.

Pielea.

Organul pipăitului este pielea, despre
a căreia îngrijire am vorbit deja.

VIII. Datinele. Dispozițiuni sufletești.

Patimi.

Datina se preface într'a doua natură.
Să ne reținem dela datine rele.

Să ne îndatinăm a ține corpul drept.
În umblare și la ședere nici când să nu ne
prea plecăm; corpul nostru să nu ia poziție
strămbă, ci să l ținem drept, pentru că prin
ținerea strămbă a corpului ne-am pute
câștiga morburile.

E datină rea a-ți roade unghiile, a
asculta cu gura căscată, a ține bani între
dinți, a sbera afară din cale etc.

Dispozițiunile sufletești și patimile încă
nu s'infurcă asupra sănătății. Bucuria și
speranța influențează plăcut, înveselitor;
supărarea, grijea, rușinea, greața (scârba) și
frica pot îmbolnăvi corpul și sufletul. Mânia,
schimbarea fără veste a dispozițiunilor su-
fletești, poate cauza multe necazuri, ba
chiar și moarte grabnică.

Să ne învățăm a fi stăpâni peste dis-
pozițiunile sufletești și patimile noastre!

IX. Modurile de ocupațiune.

Deosebitele moduri de ocupațiune expun
pe oameni la felurite stricăciuni, și pentru

putincioasa înecjurare și delăturare a
acestora ne propune regule Higiena. Pe un
om d. e. îl silește ocupațiunea sa la ședere
continuă, pe altul la mișcarea vecnică;
unul este expus la aer foarte cald, altul
la aer rece și umed, al treilea este silit a
înghiți mai mult ori mai puțin gazuri peri-
culoase, pulvere etc.

Acela, pe care îl silește ocupațiunea
la ședere o bună parte din zi, cum sunt:
dirigătorii, scriitorii, ciobotarii croitorii etc.,
să lucre după puțină totdeauna lângă fe-
reastra deschisă. Să nu întrelase nici o oca-
siune, cu care poate gusta aer proaspăt, și
mai pre sus de toate să facă preumblări
deose și lungi. Să cerceteze mai rar birturile
și cafețele cele pline de aer rău păgu-
bitoare sănătății și răpitoare de bani scumpi,
pe cari li câștigăm cu trudă și necaz.

Oarele de ferii, și cu deosebire ser-
bătorile și Duminecile, să le potreacă sub
cerul liber, făcând mișcări regulate și bine
chibzuite.

Aceia, cari se ocupă cu ridicarea de
obiecte greie, sau săvârșesc lucruri impre-
unate cu desfăcerea sau împărțirea puterilor,
cum sunt: hamalii (cărătorii, fachimii)
și zilerii; apoi aceia, cari se trudez mult,
cum sunt: agricultorii, grădinarii, săpătorii
de șanțuri, făcătorii de iazuri, bărdășii etc.
să nu uite, că lucrul prea greu numai așa
nu le va ruina puterile corporale și sănătatea,
dacă la lucrul vor ține măsură cuviin-
cioasă, și afară de aceasta, dacă să
vor nutri cu mâncări bune și sănătoase.

Beuturile spirituoase, întrebunțate fără rind
și cumpăt, în loc să-i întărească, mai mult
și slăbesc. Pentru acei muncitori, cari lucre
în așia soarelui, cum sunt secerătorii, e
foarte potrivită apa amestecată cu puțină
cafea, cu puțin vinars ori ram. Pe lângă
aceea e recomandabil, că dacă le este prea
cald, să nu se trântesc pe pământul gol
și umed.

Aceia, cari la ocupațiunea lor sunt
expuși la căldură mare afară din cale, cum
sunt: glăjerii, turnătorii de fer, faurii, pă-
nerii, mașinistii (incălzitorii de mașini), bucă-
tarii etc., să se rețină dela mâncări infer-
bentătoare și beuturi spirituoase; din contra
pe sama acestora sunt foarte recomandabile
mâncările ușoare, beuturile recreatoare și
scălzile reci.

Corăbierii, pescarii, argășitorii, spălă-
torii, preste tot, toți aceia, cari sunt expuși
la umezală mare sau sunt siliți a lucra
stând în apă, să poarte vesminte călduroase
de bumbac și dacă li-se umezesc vestmin-
tele, să nu le uște pe corpul lor. Pe lângă
aceasta să trăiască mai mult cu mâncări

de animale, decât de plante, să beie puțin
vin curat și să grijească de aceea, ca să
nu intre în apă asudați.

Sunt foarte multe moduri de ocupa-
țiuni, la cari, prin răsuflare, ne ajung în
plumă și parte pulvere, parte gazuri; acestea
sunt stricăcioase pentru sănătate. Mulți lu-
crători, cum sunt: pietrarii, fierăstrăuarii,
lucrătorii de lână, și scâlmânzătorii de pene,
morarii, negustorii de făină etc. o parte din
viață și o petrec în aerul plin de pulvere.
Deși aceste particule de pulvere în sine
nu sunt venin, totuși ajungând în
organismul răsuflării, ca corpuri străine, pot
causa necazuri grele. Oamenii cu pept
strămt și slab să nu-și aleagă astfel de
ocupațiuni. Atari localități pulveroase să se
aerisesc cu stăruință și îndelungat, sau dacă
omul lucre în liber, să nu steie în direc-
țiunea vântului; e bine, dacă are mustețe,
pentru că și acestea prind pulverea; în pauza
de lucru să se spele cu stăruință. Dacă
însă pulverea e multă afară din cale, să-și
lege dinaintea gurei și a nasului o bucată
de păioară deasă.

Curățitorii de rețerzi, minarii, săpă-
torii de fântăni sunt expuși la gazuri primej-
dioase. E bine, ca înainte de ce s'ar sco-
bori cineva în ceva proapă sau gaură, să
lase în jos o luminare aprinsă; stingerea lu-
minării dovedește prezența aerului rău, a
carbogenului. În băi însă, unde pot fi gazuri
detunătoare, este a se întrebuița lampa
asigurătoare a lui Davy.

Aceia, cari se ocupă cu belirea și
bucăria animalelor, cum sunt: păcurarii,
carneficii, măcelarii, cărnățarii etc. sunt
ținuți a inspira gazuri nesănătoase, prove-
nitoare din descompunerea corpului animalic
sau pot căpăta casualmente cele mai tu-
spăimântătoare morburile molipsitoare. Pentru
astfel de indivizi se recomandă cea mai
severă îngrijire și precauțiune. Cine are
cea mai mică sgarătură la mână, nici odată
să nu atingă animalele bolnave sau pielea
dela acelea. Măinile totdeauna trebue spălate
de câte ori am avut de lucru cu animale
bolnave sau cu pelea acelor. Localitățile,
unde au zăcut astfel de animale sau pelea
acestora, trebue curățite bine și desinfectate
cu var de clor, acid carbonic sau cu
vitriol de fer. Cea mai mică rană, dacă
a venit în atingere cu animalele bolnave
de sgaibă, răpciugă sau rîc, o spălăm îndată
cu apă, lăsăm să curgă sânge și o ardem
cu caliu mușcător (corosiv). Lucrăm foarte
înțelepțeste, dacă numai decât recurgem la
sfatul medicului.

Cât d'acici pân' la Orade,
Nu este ca al meu bade;
Nici de la Orade 'n jos
Nu-i ca badea de frumos.
Oare ce-a zis gura mea?
De s'a măriat badea?
Gura mea n'a zis nimică,
Numa ce-a bătut pălincă,
Și badea-i om de nimică.

Dracul să se bizuiască
În mîntea cea fecedorească,
Că te-o ține pe genunche
Și și-o spune miș și sute,
Cu mîna pe după cap,
Cu gându la alta 'n sat.

Bădiță cu ochii verzi!
Tu pe mine nu mă vezi,
Că eu de gurița ta,
Nu mă mai pot sătura.

Luncasprie încă-i mare,
Puțină dragoste are.
Sohodolu-i mititel,
Multă dragoste i în el.
Frunză verde din Bănat,
Foarte rău m'am înșelat,
Când de badea m'am lăsat,
Înșelată's și nu prea,
L'am lăsat cu voia mea.

Dorul meu pe unde umblă,
Nu-i pasere să-l ajungă;
Dorul meu pe unde sboară,
Nu-i pasere să-l oboară.

Frunză verde după țau,
Bădiță s'a pus birău,
Numa chiar în butul meu.
Măi bădiță dragul meu!
Nu te temi de Dumnezeu,
A umbla în butul meu?"

Bată te, bădiță, bată,
Două stele d'îngă lună,
Și credința mea cea bună;
Două stele de pe ceriu
Și credința mea de eri.

Supărată s fără modru,
C'a picat fruoză din codru,
Picat-o rămas-o rară,
Se vede prin codr'afară

Codrule, pădure deasă,
Nu mă spune cătră nime,
C'am vërat o vară 'n tine;
Lasă-mă spună frunza,
C'am vërat cu nănuța.

Serie badea mărunțel,
Pe frunză de pătrînjel,

Să mă duc lo pân' la el.
„Venire-ăș, bădiță dragă,
D'am un căne de bărbat,
Nu mă lasă sara'n sat.”
„Spune-i tu, nănuță dragă,
Că mergi la măta cu treabă.
Batu-mă gânduri nebune,
Să mă duc cu badea'n lume;
„Hai bădiță să merem,
Amândoi să petrecem.”

Vai de mine mult mă jor,
Că n'am pe nime cu dor,
Eară mă 'ntorc și mințesc,
Că tot la badea gândesc.
Ochii mei cei ninerăți,
Laați samă ce lucreați,
Să nu v' dați înșelați.
Ochii mei cei mirguiți,
Laați samă ce iubiți,
Să nu fiți înceluiți.

PRIN BIHOR.

— Impresii de călătorie. — Amicului
P. Vancu. —
Cetind descrierea frumoaselor tale ex-
cursiuni pe dealuri și câmpii, am prins și
eu gust de drum. Am luat de tovarăș pe
fratele Gusti și haid, până 'n fundul Bi-
horului. În gara Aradului ne-am urcat în

tren și am cutrierat frumoasele câmpii până
la Oradea-mare. Am tras la un hotel și
ne-am împăcat cu grija mâncării, răcorindu-
ne cu un vin, care avea gust mai mult de
pivniță, decât de struguri, — și era mai
mult scump decât bun. — Din Oradea am
luat-o earșă cu trenul spre Beiuș. Căldurile
mai scăzuseră, căci trenul o luă la dealuri,
prin păduri umbroase. Sate mai mici și
mai mari, răsirate pe coline dau ochilor o
frumoasă panoramă. Pe la stațiuni fetițe
drăgălăse îmbie călătorilor apă răcoritoare
și poame gustoase. La Rogoz stă trenul
mai multor. Aici ne-am dat jos ca să
mai întindem picioarele, și să cumpărăm
pere de la o fetiță de Román, frumoasă
de-ți fugiau ochii după ea. Avea ochi
negri pătrunzătorii. Se supăra rău când îi
grăiau ungurește. Drăguța fetișoară purta
un costum crișănesc, știu colea la chip și
formă. — N'ar schimba ea costumul ei,
făcut cu atâta gust de ea însăși, nici cu
cele trei sute de fuste împodobite cu cinci
sute de galbină ale vice-reginei lui Li-Hung-
Ciang din China, nici cu hainele de mireasă
ale soției moștenitorului de Tron din Japonia.
Dar' trenul fuera și noi pe întrecute ne
repezim la vagoane, mai privind pe fereaștră
după frumoasa Crișului. — De la Holod în
partea dreaptă se întinde o frumoasă câmpie,
numită „Cheșă” cu sate mărunte și dese

Gazuri periculoase, mai cu seamă carbogen, se desvoltă din arderea cărbunilor de peatră, din arderea varului, din ferberea berei. Deci în atare loc, unde ferbe bere, în timpul ferberii este cert să intrăm numai cu mare băgare de seamă. Trebuie însă să ne convingem de ea bună vreme, că flacăra de la cutare lumie aprinsă mai arde ori ba; stingerea flăcării ne prevătește pericol.

Aceia, cari lucră cu metale, și anume: cu mercuriu, plumb, aramă, arsenic; cari pregătesc produse chimice, precum: acid mineral, chlor, mercuriu, cauciuc, fosfor, dacă inspiră materiile otrăvicioase ce se desvoltă din acele și dacă acele materiile ajung la sânge, pot fi expuși la morburile foarte periculoase și îngrijitoare. Astfel de indivizi trebuie să fie cu cea mai mare băgare de seamă la ținerea curată a corpului; mâinile și fața să 'și-le spele adese ori, să se scalde des și să-și înșchimbă vesmintele cât de mai multe ori. Să se rețină de la beuturi tari, și să nu mănânce în acea localitate, unde lucrează.

(Va urma).

PARTEA ECONOMICA

Cultura poamelor.

Arad, 14 Aug. st. n. 1900.

De un timp îndelungat mă ocup cu lucrarea unei cărți economice, în care să descriu cunoștințele și experiențele mele economice și casnice de un period de zece de ani, împărțindu-mi lucrarea în trei părți: Partea primă, afară de partea teoretică cuprinde: lucrarea și împărțirea grădinilor, procurarea, sădirea și cultivarea, altoirea pomilor și descrierea indeosebi a soiurilor mai alese și mai corespunzătoare ale pomelor de masă și de piață. Această parte a cărții este gata, și dacă se va pute, încă în anul acesta voi s-o pun la dispozițiunea publicului român. Dorind însă, ca cei chie mați și specialiști să-și facă la această observările lor pentru a-mi atrage atențiunea la scăderile ce ar observa în unele părți din ea, și voind să iau cunoștință despre dorința publicului ca să pot face îndreptarea scăderilor, — îmi permit a da vre-o câteva părți din această lucrare în prețuita foaie „Tribuna Poporului“.

și cu un turn turcesc, cam de pe la anul 1500.

Pe când ajungem la Șoim, e de cătră seara, și soarele aruncă întins razele sale aurii de după un frumos nor alb, peste turnul bisericețel. Blandă lună se ivește la Răsărit și se urcă pe bolta cerului ca o regină stăpânitoare, strălucind și în apa verzie a Crișului, încunjiurat de sălcile stufoase, se oglindește.

Fermeceai de frumosul amurg, ne trezim la gara din Beiuș.

Lume multă se dă jos și o ia spre oraș. Ne urcăm și noi într-o trăsură, și ne gâsduirăm la rudenii.

O familie română de toată cinstea. Nenea Ilarie e argșitor, meșter de frunte. Ține cafe bune, și lucrul îi merge strună. Când cântă cocoșul de ziuă, el zice că a bătut ceasul de lucru.

Nenea Ilarie își are casele sale proprii și duce gospodărie românească. — Are 4 fetețe drăgălate și un băiat bun, student în cl. IV. gimnasială.

Aici am poposit mai toată săptămâna. După ce am isprăvit cu cercetările prin oraș, am luat-o pe vale după peșii și raci. Pe de asupra și o scaldă în apă de izvor. — Urindu-ni-se și de asta, am luat satele la rând. Haidem la B-Lazuri.

I.

Prima parte ar fi aceasta:

Fiind odată împărțită grădina, avem să lucrăm în socotință, că între materiile de subsistență și conservare a omului, după-cum am înținat mai înainte, se numără și poamele. Ba ele fac chiar o parte însemnată a nutrimentelor omului; dau o mâncare nutritoare, stimpărătoare și curățitoare de sânge; ele ușurează mistuirea și promovează curățirea din launtru; au influență binefăcătoare și asupra temperamentului omenesc: astfel acelea formează o parte înțregitoare a substanțelor de desvoltare și subsistență a omului. Dar' nu numai atât. Cu poamele ne putem crea și asigura un izvor de câștig, cu care ne putem ajutama la agonisirea altor materii de nutremânt și la împlinirea mai multor lipse și trebuințe casnice și economice. — Această ni-o dovedesc zilnic bieții noștri țărani munteni, cari începând din mijlocul verii până mai la capătul iernii următoare, cutrieră o parte de țeară cu poamele lor, — vândându-le pe banii, schimbându-le pe bucate, sau făcând alt negot cu ele. Și ce poame sunt acestea? Sunt niște fructe mai mult pădurețe, aere și cu rău gust, din cari un om mai gingaș gustând, se scutura în tot trupul, și ele totuși trec. Dovadă aceasta, că omenimea are mare lipsă de ele; le cumpără, le schimbă, dar' din prețul lor bietul vnzător abia scoate atata, ca să-și câștige nițică pâne și să ducă ceva și acasă.

Cu cât însă ar face bietul om un câștig mai mare, dacă gustul acelora și bunătatea lor ar fi mai de laudă, mai plăcute și mai fine! S-ar pute face cu ele un comerț însemnat, îmbogățitor, și bietul muntean român ar ajunge prin ele la un trai îndestulitor. Ar simți și dinsul o plăcere în gustul și în bunătatea pomelor ce le-ar produce în locul pădurețelor de astăzi, și la o viață mai tignită ar ajunge în urma lor.

Că în cât pot poamele bune și alese a ridica bunăstarea omenimei, care se ocupă cu cultura lor — ca să nu pomenesc de Germania, Franța, Italia, America și altele — este dovadă vedită, de pildă, ținutul *Kecskemetului* din Ungaria, al cărui pământ este mai peste tot nisipos, dar' în care oamenii, încă în veacul trecut au început cultivarea pomilor și încă

cu rezultat minunat. Singur acest ținut vinde și exportează azi pe an poame în preț de peste un milion de florent. Ear' prin asta oamenii au devenit la o stare materială bună; la un izvor sigur de câștig, — și cu toții la o viață îndestulată și tignită.

Și oare munteanul român n'ar pute face și el asemenea? — Oare brațele lui sunt mai lăncede decât ale Slovacului, Germanului, sau ale Ungurului de pe la Kecskemét sau în alte locuri ale țerii? Oare pământul muntos al țeranului nostru să fie mai rău pentru cultivarea pomilor, decât cel nisipos dela Kecskemét? De bună că nu!

Dovadă ne sunt tērgurile de toamnă dela Arad, când, între cei mulți, se vede și câte-un muntean cu poame mai fine în tērg. Unde să fi crescut acelea? Oare nu în grădinile de pe dealuri sau dela munte?

Pământul muntos al Românului este un Canaan al pomilor, numai cultiva să-și știe.

Toama această știință lipsește însă Românului și indemnul la asta, pentru-că de el nimeni nu s'a îngrijit; pe el nimeni nu l'a povățuit la asta; nu știe cum și ce să facă; nu cunoaște izvoarele, felul lucrurilor și o cultivare înțeleaptă a pomilor, care prin o înaintare vedită a bunăstării și traiului mai bun l'ar pute indemnă tot mai mult la lucrare mai rațională.

Coastele dealurilor lui, ripele, plaiurile și văile munților lui, cari astăzi stau pârlogite și pustii, ar pute să fie pentru dinsul tot atâtea grădini de bogăție și de plăcere, din ale căror roade totdeauna ar pute câștiga atata, ca să nu fie silit a se svircoli în sărăcie, ci să aibă o viață tignită și îndestulată.

Această lipsă de cunoștințe am dorit eu s'o înlătur, pe cât se poate, prin scrierea lucrării ce am planuit. Vreau să dau preotului, învățătorului și fiecăruia cărțurar român o carte, un povățuitor, care să-și arate calea și modul, cum să afle mijloacele conducătoare către această stare de îndestulare și tigneață.

Stăruiesc dar', ca la timpul seu s'o primiiți cu acea bunăvoință, cu care eu vă voi întinde-o; să vă folosiți de ea, cum trebuie, și învățați și pe alții să culegă din ea cele ce le-ar afla bune și folositoare, ca să se folosească de ele — cu atât mai virtos, că de alt neam din giurul nostru toți se îngrijesc; lor li-se impart ajutoare de altoi gata, de vite, de galite de prăsilă, și tot felul de lucruri de industrie casnică, cu cari mâne-poi mâne vor da la o parte pe bietul Român cu pădurețele lui; îl vor preveni cu lucruri și produse mai fine, mai bune și de mai mare preț, împingându-l tot mai mult în sărăcie și în prăpastia miseriei.

Despre prășirea și cultivarea pomilor, precum și despre descrierea indeosebi a soiurilor mai alese de poame, voi vorbi în numerii viitori.

Teodor Pap,
notar în pensiuie.

Din public.

Dare de seamă și mulțumită publică.

Subscrisul, în calitate de casar la petrecerea de dans, arangeată de meseriașii români cojocarii din Lipova, cu ocaziunea sērbirii patronului, în 20 Iulie (2 Aug.) a. c. în scopul procarării unui prapor pentru biserica noastră rom. gr.-or. de aici, îmi

țin de păcută datorință a exprima această cale mulțumită față de tor. P. T. domni, cari n'au cruțat nici un osteneală pentru reușita petrecerii pentru înfiumșetarea casei lui Dum conform scopului ce urmărim. Au următoarele sume de la următorii Vas. Nichiciu 5 cor., D. Muntean 2 cor. 40 fl., C. Tocaciu 2 cor. 40 fl., N. rogan 3 cor., I. Muntean 3 cor., A. 2 cor. 40 fl., 3 ofițeri, à 1 cor.: 3 cor. Puticiu 1 cor., I. Mișălăcean 1 cor., Tocaciu 1 cor., I. Beclherean 2 cor. fil., S. Tocaciu 1 cor., G. Iedloveciu P. Damașcu 5 cor., Dr. D. Magdu G. Borna 2 cor., P. Făgăraș 1 cor. povicu 1 cor., Al. Stan 1 cor., A. 1 cor., I. Onu 2 cor., I. Nichi 2 cor., T. Mihalai 1 cor., A. Vasiciu 2 cor., I. Ioanovici 2 cor., N. Trandafir 2 Ciorogariu 3 cor., P. Schelegia 2 fil., I. Ciugudean 1 cor., G. Vancu N. Bărbăș 1 cor., G. Tătar 2 cor., G. Cornea 2 cor., D. Petrovițiu 3 Borna 3 cor., I. Marcovicu 2 cor., 1 cor., D. Vasiliu 1 cor., I. Bogoiu V. Ghilescu 1 cor. 20 fil.; v. G. cor., P. Petrișor 3 cor., T. Dămeșcu 40 fil., E. Vuescu 1 cor., A. Damașcu I. Ioan 1 cor., N. Roșu 4 cor., M. Vidne 1 cor., S. Cadar 1 cor., S. erăș 1 cor., S. Vasiescu 2 cor., 1 cor., Glig. Petrișor 3 cor., At. cor., Al. Andraș 1 cor., M. Avram I. Goțoiu 2 cor. 40 fil., P. Ștefăcor. 40 fil., P. Giuchii 4 cor., At. cor., P. Căcina 2 cor. 40 fil., R. cor., D. Petrovici 1 cor., G. Tomăș v. Putici 1 cor., I. Cimponeriu Roxin 1 cor. 20 fil., N. N. 1 cor. caciu 2 cor. 40 fil., L. Bogoiu Olariu 2 cor., I. Nicolii 2 cor., Tămașdan 1 cor., T. Popovici 2 cor. R. Dămeșcu 5 cor., D. Cismaș 2 Odvoșan 2 cor. 80 fil., R. Bichicu 40 fil., I. Putici 3 cor., N. Mircu Petrișor 2 cor., V. Nesmț 1 cor., Iesseu 2 cor. 40 fil., N. Bragia 2 cor. A. Popa 1 cor., C. Dehelean 1 cor. chiciu 2 cor., G. Cimponeriu 2 cor. St. Hodăgiu 3 cor., N. N. 2 cor., 3 cor., G. Gereș 1 cor., S. Pintea fil.; G. Socaciu 2 cor. 40 fil.; 3 cor., A. Răitar 10 cor., M. Miloș I. Neiculescu 1 cor., 40 fl., A. Putici V. Nicolii 2 cor. 40 fl., Geisa Peter Heimer János 1 cor., A. Daina 2 cor. fil., R. Mircu 3 cor., I. N. Muntean 40 fil., G. Novac 1 cor., Knepeș D. Ardelean 1 cor., D. Păcurariu M. Moise 1 cor., A. Brândă 1 cor. Pardonschi 4 cor. 40 fl., N. Băcor., At. Pașca 5 cor., N. N. 2 cor. 3 cor. 40 fl., Ioan Mircu, Oravița Z. Mircu 2 cor., G. Folez 1 cor., I. 1 cor., Schwarz I. 2 cor., frații Ion N. Bichler 2 cor., Dr. G. Popovici cor., Deutsch R. 1 cor., I. Hasăliu Dr. A. Marta 3 cor., Klein L. 2 cor. mán V. 1 cor., Papp Fr. 1 cor., C. una industriașilor 4 cor., S. Găcor., I. Ișfan 1 cor. 20 fil., A. 3 cor., Gr. Marienescu 1 cor., S. Dălm M. 1 cor., V. Schanen 2 cor. 3 cor., I. Lederman 1 cor. Ulteră incurs 16 cor. 40 fil. De tot: 50 fl., din care s'au detașat avute cu arangiarea petrecerii înă de 121 cor. 32 fl. A rămas un rat de 190 cor. 18 fil. Din această pus la institutul de credit și economovana' cu lib. Nr. 931 suma de 10 fl.; ear' în casă rămâne suma cor. 8 fl.

Lipova, 31 Iulie (13 August)

Vasiliu

scrierile la școala superioară de fete

internat în Arad, și împreună cu preparandele pentru candidatele de onoare. se vor efectua în 1—4 Septem- ear prelegerile se vor începe în 5 Sep- tembrii n. a. c. Taxa de înscriere e de 20 cor. Taxa de întreținere e de 320 coroane. cor. taxă medii a.ă. plătită la înscriere. feele externe solvesc didactru 40 cor., preparanditele 80 cor. la an. Pentru instrucția la pian, 3 oare la săptămână, se solvesc 10 cor. la lună. solvirile se fac anticipative. La înscriere se pretinde: extra de testimoniu de pe clasa absolvată școlii, pe lângă instrucțiunea studi- rilor susamintite școlare, vor fi în- scrie în economia practică a casei. Încă o elevă internă are să aducă: 6 cămisoane, 6 pantaloni, 3 fuste de vară, 3 de iarnă, 6 părți cio- rici, 12 batiste, 6 serviete, 6 ștergere, 4 fețe; 1 plapomă cu 2 fețe. 1 covor de desupt, o covertă de pat, 1 cămășă, 6 cărpe de lucru, 2 pahare, 1 perie de dinți, 1 perie de haine, 1 perie pepteni, 1 lingură de supă și cafea, 1 cuțit, 1 furculiță, 1 parapleu, 3 cămăși, 3 haine de casă și 2 căștoare, 6 șurte colorate. Deslusiri mai detaliate se pot cere de la școala, strada Drăk Ferencz 11.

Noutăți

Arad, 24 August 1900.

LL Regale și Regina României au plecat la 15/28 August la Viena. Majestatele Lor vor păstra incognito de descinde la hotel. M. S. Regina se va duce la Neu- burg pe când M. S. Regele se va duce la doua zi după sosirea Sa, să facă o vizită M. S. Imperatorului Francisc Iosif I.

P. S. Sa Episcopul Iosif Gol- bociu a relintors dela Rontău, unde a rămas câteva zile, și s'a stabilit în reșe- din Arad.

Biserica nouă. In 15 Aug. c. n. s'a început în Nădrag piatra fundamentală a bisericii gr. or. române. Edificiul se face în jurul binevoitorilor și din contribuți- unile membrilor comunei, toți lucrători în biserică.

binevoitorii marinimoși sunt rugați, să dea daruri la notarul comitetului Di- ctit în Nădrag.

în gogumăntile lui Bánffy. „M. Szó”, în Bánffy, aduce în numărul de la 15 August, că la 18 c. „Valachi au în Sibiu o mare adunare, la care au participat 200 agitatori”.

în 200 Români, de legea gr. cat. ar fi în împotriva introducerii limbii ma- rinate biserice gr. cat. etc. Seara au în banchet, unde dl. Brediceanu ci-că în vorbire în care a zis, că a sosit în scuturăm jugul unguresc!.., , „ că în Sibiu nu s'a ținut nici de adunare. Dacă s'ar fi ținut, din 200 oameni, corespondentul lui S. D. ar fi văzut mai mult de cât pe dl. care de altfel n'a fost nici el în vorbire, cu toate că „M. Szó” asigură că vorbirea antimghiară a lui a fost primită de cei prezenți cu acclamații”.

Mla Ognianovici, fruntaș și ecologist, a jucat rol mare pe teren și a reposat în vârstă de 55

„soșit azi, a apărut în veșminte negru, închinând aproape jumătatea memoriei decedatului. Comitetul aliaților Serbi expre- sionează sincerele noastre condolențe.

școlii. La îndeplinirea stați- onare în învățământ, la alegerea învățătorilor, s'au servit în alte comune mai înainte,

s'a luat dispoziția de Ven. Consistor diecesan din Arad, să se stabilească la candidare: dacă își susține învățătorul recurent dreptul de evincevenal și pentru s' rviceiul prestat mai înainte în altă comună, ori nu? căci dacă și-l susține și poporul îl alege, atunci îl compete evincevenalul peste tot, ear' dacă nu, atunci numai de la ziua alegerii din comună. Aceste constatări să se facă pentru evitarea neplăcerilor ulterioare și a în- curcăturilor, spre bucurarea învățătorului, care din pricina acestor neînțelegeri devine în conflict cu poporul.

Circularul consistorial dispune de aceas- ta, altfel și alineatul ultim al §-lui 14 din ordinanșunea ministerială 10.000/1894. Să nu 'și facă nimeni cu voia necaz lui și altora.

Soartea învățătorilor. Ni-se scriu următoarele: O bucurie simțim cu toții, văzând că Venerabilul Consistor al diecesei Aratu- lui se ocupă la îmbunătățirea stării mate- riale a învățătorilor și confesionali, și unde li este numai cu puțință, stăruie ca salariile învățătoresți la posturile devenite vacante să nu se mai reducă, ear' acolo, unde s'au redus, Ven. Consistoriu tinde a le mări în cât se poate. — Era o mirare explicabilă, când bună-oară cu ocaziunea îndeplinirii stațiunilor învățătoresți din Pectea, care este cea mai de frunte comună în întreagă me- tropolia. *S'au redus salariile învățătoresți dela 700 fl. la 300 fl. — E drept, că comuna sus- ține vre-o 6 școale confesionale, dar' arun- cul cultural nu e mai mare decât 5 %.* — Văzând Ven. Consistoriu, că salariile invă- țătoresți de acum nu corăspund nici decum cu pretenziunile locale, la rugarea învăță- torilor, — prin un decis al său a îmbunătățit salariul învățătoresc, dând în posesiunea în învățătorilor câte 1/2 sesiune de pământ ară- tor, donat acest pământ de erariu cu oca- ziunea segregării — ca ajutor la salariile învățătoresți, și pe care pământ l'a folosit comuna bisericească, dând învățătorilor bē- trânti în urmarea unei înțelegeri — o sumă anuită în bani gata. Învățătorii în vedere că sunt toți fiți ai comunei și văzând greu- tățile ce apasă poporul, dar' mai ales îm- pregiurarea, că superioritățile școlare au mai dispus și înființarea a lor 4 școale, — au abzis de curățenale.

Publicându se decizul Ven. Consistoriu pentru îmbunătățirea salariilor învățătoresți. Sinodul nostru parochial nu vrea să auză de asta, — căci, vezi Doamne, zic unii, dacă plătim așa mult la dascăli, săracim. — Cel-ce strigă însă mai tare în sinod contra învăță- torilor, acela votează la congregație mai întâiu suma defraudată de Krivány, și acolo nu 'l vine în gând, că va săraci.

După-cum suntem informați, unii oam- eni, cărora numai de preoți și de învăță- tori nu le place și cari ori unde mai bucu- ros își dau banul lor, numai bisericei și școlii nu, acei oameni au apelat la Prea Ven. Consistoriu metropolitan în contra decizului pentru îmbunătățirea leșii învățăto- resți și acum învățătorii n'au decât să aștepte și să fie cu bună credință, că și Prea Ven. Consistoriu mitropolitan, văzând dreapta pretenziune a învățătorilor, va de- cide în favorul lor, căci triste zile ar fi pen- tru învățătorii noștri, dacă în o comună ca Pectea salariul învățătoresc ar rămâne redus la 300 fl.

Pecticanul.

Ziarele din România vestesc, că în vederea complicațiunilor cu Bulgaria trupele cu schimbul din corpul II. de armată au primit zilele trecute ordin, ca să fie gata în orice moment pentru a răspunde la chemarea ce li-s'ar face.

Concert și joc în Comloșul-mare. Com- itetul parochial al bisericii gr. or. din Comloșul-mare invită la concertul împreunat cu joc, ce se va arangea din incidental Rugel la 15/28 August a. c. cu concursul in- teligenței române din loc și giur și a reu- niunii de cântări gr. or. din loc. Bilete de intrare la concert seara: locul I 1 cor. 60 fl., locul II. 1 cor. 20 fl., locul III. 60 fl. Bilete de seara valorează și la Rugă. Bilet de intrare numai pentru Rugă: 20 fl. Ven- nitul curat este destinat bisericii gr. or. din Comloș. Programul: După amiază: Concer- tul reuniunii de cântări sub dirigența dl. George Nicora, și deschiderea Rugel în gră- dina Concordiei. Începutul la 2 ore. Seara: Concertul inteligenței cu un program ales și foarte variat. Începutul la 8 oare seara.

Zimandy, preotul catolic și fostul depu- tat în Dietă, trage de moarte. Ajunsesse vestit printre Unguri prin faptul că a scris cărți împotriva lui Kossuth, arătând câtă nenocire

a adus în țeară prin revoluția dela 1848, precum a arătat și toate ticăloșiile lui Kossuth cel sălăvit de Ungurii zgâșniți. Se înțelege că din cauza acesteia Zimandy își făcuse mulți dușmani printre patrioții vo- viniști.

Un jude comunal nedrept. Ni-se scrie următoarea întâmplare ciudată: In comuna Tobolius (comitatul Bihorului) la porunca ju- delui Dimitrie Papp (care altcum a fost și închis în temnițele din Oradea mare) și a dlui notar din loc, adjunctul notarial cu un jurat comunal au umbrit de două ori prin sat pe la toți locuitorii, cari treieră acasă grâu și altele, silindu-l să le plătească fiecare câte 1 coroană. Cel ce le plătește — zic ei — va pute să calce acasă; ear' cel ce nu plătește coroana, sunt amenințați că vor fi arătați la fisolgăbirău ca să fie pedepsiți. Mai urit lucru e însă, că și cari plătește. nu capătă nimic în scris, ci li se dau banii, fără să știe omul, pentru ce li-a dat. Din pricina asta oamenii sunt foarte mâhniiți. — Așa știu acești slujbasii să facă dreptate — pe partea buzunarului lor. Se întâmplă oare de astea și în alte părți ale țerii? — „Bihoreniul”.

Logodnă. Dl. Adrian P. Deseanu, re- ferent în senatul epitropesc al Consistorului din Arad, s'a logodit Dumineca trecută (6/19 l. c.) cu amabila domnișoară Florica Frenț din Talpoș. — Să fie în cias bun!

Pretendentul la tronul Persiei. Până ce șahul Persiei își petrece prin Europa, unde puțin a lipsit ca un anarchist să-l repună viața, acasă. In Persia se petrec lu- cruri ciudate. Un oarecare Ali Mohamed, fost oficer în armata persană și-a pus adecă în gând să cuprindă tronul. Zice anume că el este urmaș al marelui chan Cherim, care a domnit între anii 1752—1779, și astfel lui i se cuvine tronul.

S'a proclamat deci șah, deocamdată numai peste câte-va sate, care înainte vreme fusese de altfel moșiile lui, dar le per- duse din cauza datoriilor ce făcuse. El are 600 voinicii, toți gata să lupte pentru a se înstăpâni și asupra Teheranului, capitala șahului. Cu greu vor ajunge însă acolo, de oar' ce stăpânirea a trimis oștire să pună capăt poftel de cucerire a lui Ali Mohamed.

Noapte venețiană cu moarte. La Expoziția din Paris iarăși s'a in- tâmplat o mare nenocire. S'a aran- gear o noapte venețiană pe malul Senei. Corăbiu iluminat și impodo- bite cu flori pluteau pe apă. La in- tâlnirea stradelor Passerellene și Rue des Nations, era întocmit un podeț de lemn, pe care s'a îngrămădit atâtea lume, de s'a rupt podețul. Patru-zeci de oameni au căzut în apă. S'a dat alarmă pentru salvare. Au fost apoi pescuiți: 2 morți, 26 greu răniți, și 14 răniți.

Inundații. Jiul, după-cum aflăm din Petroșeni, a inundat întreagă va- lea ce-l poartă numele în țara Ar- dealului. Douăsprezece, comune au avut pagube foarte mari. Miseria pe urma inundației este îngrozitoare în comunele Lipeni, Vulcana, Valea-Un- gurului, Aninoasa, Sălătruc și Petrița.

Neurolog. Moartea nemiloasă a răpit dintre cei vii pe *Cornelia Daul născ. Mar- tin*. Vineri la 17 August, abia în etate de 24 ani. După o boală grea. Pe răposata o deplânge neconsolabilul soț Ioan Daul învă- țătoriu în Somoșcheș și fetița Felicia abia în etate de 2 ani, precum și frații Teodor și Ana. O deplâng părinții, frații, surorile și nemotenii cari au alergat din depărtări pentru a 'și lua ultimul adio dela răposata. Rămășițele defunctei au fost depuse spre vecinică odihnă în cimitierul din Socodor. Serviciul funebrial l'au săvîrsit preoții: Au- rel Varga, G. Lazar și Ștefan Tulcan, din Socodor G. Crănic și Laurențiu Teodor din Nădab. Cuvântul funebrial l'a rostit pă- rintele G. Lazar, storcând lacrimile ascu- țătorilor. Cântările corale le-au executat șco- larii și învățătorii Demetriu Boariu, Nădă- ban; și preparandul Mladin din Socodor. Fieți țărina ușoară și memoria binecuvântată!

Simion Popa, sodal român în Otlaca, își oferă serviciile sale ca conducător la vr'o prăvălie de băcănie, coloniale sau fe- răriiere. — Dispune de certificate bune și po- sedă limba română, germană și maghiară în scris și în vorbire.

Felurimi.

Aniversarea bătăliei dela Metz. — Comitetul german ce se constituise pentru a celebra anul acesta într'un chip mai stră- lucit ca ori-când a trei-zecoa aniversare a luptelor date în jurul orașului Metz, a su- ferit din partea guvernului german un șec cu totul caracteristic. Acest comitet, care număra printre membrii săi persoane de cea mai înaltă distincție, precum și trei ge- nerali în retragere din al 16-lea corp de armată, se adresase ministrului de lucrări publice spre a obține, ca până acum, o re- ducere de jumătate asupra biletelor de drum de fer, luate de veteranii din 1870 sau de „uni- una războiului”, care ar fi voit să vină la Metz pentru a participa la celebrarea aceas- tei a trei-zecoa aniversare. La această ce- rere ministrul a răspuns printr'un refus ca- tegoric, declarând că nici armata, nici gu- vernul civil nu vor lua parte anul acesta la nici o manifestație amintind războiul din 1870. Se crede că acest răspun a fos dic- tat de evenimentele ce se desfășoară în China.

Poșta Redacției.

Redactorul nostru responsabil, dl. Russu Șirianu sosind numai azi din concediu, la mai multe scrisori ce i-s'au adresat în cele din urmă șeaze săptămâni se va răspunde în zilele acestea.

ECONOMIE.

Cereale (bucate).

De aci încolo prețurile pe piețe se so- cotesc în *coroană* și după 50 *chiloqrume*, ear' nu ca și până acum, după maza me- trică (100 chiloqrume).

Prețurile dela 24 August n. din Budapesta

Grâu în Octomvrie	cor. 7.67—7.68
Secară	6.17—6.19
Ovăș	5.35—5.37
Cucurus pe August	6.17—6.19

Prețurile dela 24. August din Arad:

Grăul cel mai bun	cor. 7.23—7.40.
Cucurus	5.25—5.45.
Șecară	5.06—5.08.
Ovăș	5.50—5.60.
O vîș	4.60—4.80.

Cursul pieții din Arad.

Hărțe-moneti române	Cump. 2.	9.48	vînd	9.52
Lire tarcești	—	—	—	—
Imperiali (15 R. aur)	—	18.90	—	19.—
Ruble rusești 100 k	—	126.—	—	12.—
Galbeni	—	5.58	—	5.68
Napoleon-d'ori	—	9.48	—	9.55
100 Marco germane	—	58.50	—	58.95
Livre sterling	—	11.90	—	12.50

ULTIM CUVENT.

Gulușă verde o rață scaldându- se într'un lac.

— Spune-mi, mamă....
— Ce, dragă.

— Dacă o rață ar avea supă- rări, cum ar trebui să facă pentru-ca să se inee?

Editor: Aurel Popovici Bareianu. Red. raspuns: Ioan Russu Șirianu.

646

Deposit mare de inbrăcăminte pentru
bărbați și copii

NEUMANN M.

in Arad colțul vis-à-vis de „CRUCEA ALBĂ“

Prețuri fixe.

Comande după măsură se execută solid și prompt.

Deposit de giuvaeruri, ciasornice
și arginterii.

Bogat asortiment de ciasornice
cu pendulă, de perete și
deșteptătoare.

I. GRALLERT ȘI FIUL
ceasornicar și giuvaerghiu
Arad, piața Andrássy Nr. 24.

Reparațiuni
de tot felul

de ciasornice și giuvaere

să execută cu toată promptitudinea.

Cu prețurile cele mai
moderate.

Fondat 1887

Fondat 1887

479 1—

Cel mai bun croiu!

Insoțirea
CĂLȚUNARILOR din ARAD.

Strada-Bisericei, Palatul Minorităților.

Singură în felul său ține în deposit numai fabricații
proprii sau gătește la comandă

ghete pentru dame și bărbați

cum și papuci pentru băieți și fete,
apoi ghetă comode și alte soiuri de încălțăminte.

Toate acestea nu sunt lucruri de
fabrică, dar sunt mai ieftine și
mai bune.

Comande din afară se execută prompt și cu prețuri
moderate.

Trimitem și la casă ghetă de probă în orice timp
dorit.

Aparat elastic pentru călcăie, invenția lui Löderer,
căpitan de honvezi ung. reg., aplicabil atât la ghetă de
dame, cât și la ghetă pentru bărbați, se poate avea
numai dela noi.

Mare magazin de creme și lăkk-uri în diferite culori.

484 2—

Numai articli de fabricație proprie!

ANUNCIU !!

În Măderat (Magyarad, p. u. Pankota) se află de vânzare 10 mii
de altoi de vie fără de rădăcini, cari sunt dezvoltate și prinse bine. Preț
acomodat.

Doritorii să pot adresa la v. Anna Blăgău proprietara Nr.
casei 107. ori la subscrisul:

Petru Vanou,
Invătător.

482 1—3

Cel mai mare magazin din Arad și provincă în confecțiuni
pentru dame

STERN M. A.

Arad, piața Andrássy.